

Natuur voor de rekreatie

MARCEL TAAL

De rekreative waarde of belevingswaarde van het duingebied is een belangrijke drijfveer om de duinen als natuurgebied in stand te houden. Rekreatie kan echter, bij onvoldoende sturing, tevens een bedreiging gaan vormen voor de natuurwaarden. In de visie van de Stichting Duinbehoud is het daarom noodzakelijk om keuzen te maken ten aanzien van rekreatie. Het rekreative gebruik van een kwetsbaar natuurgebied als de duinen behoeft tevens sturing. Simpel gezegd komt het er op neer, dat duinonvriendelijke rekreatievormen, zoals de golfsport of een racecircuit, gesaneerd moeten worden teneinde meer ruimte te scheppen voor duin-vriendelijke rekreatievormen, zoals wandelen en fietsen.

In het vlakke Nederland werkt een gebied met hoogteverschillen als een magneet op bezoekers. Die aantrekkingskracht is groter als je er bovendien kunt genieten van unieke natuur en het ook nog eens aan zee ligt. Er trekken dan ook nogal wat mensen naar de duinen. Wat ze er zoeken? Dat antwoord is niet zo eenvoudig te geven, maar in het algemeen komen mensen er vanwege de natuur en het landschap. De natuurlijke en landschappelijke waarden werken vaak als trekpleister, als bron van rust en vormen soms de achtergrond waartegen men wat leert over de planten en de dieren. Hoe mooier iets is, hoe meer mensen het willen zien, zeker als je er elders niet de kans toe hebt. Dat geldt ook voor het duingebied. Het ruige landschap waarachter de zee opdoemt, spreekt tot de verbeelding. Achter elk duintopje kan weer een nieuwe wereld opengaan en van het ene moment op het andere moment loop je uit de droge stuifkuil in een vochtige duinvallei met honderden bloe-

men. Als er langs de kust een zeldzame vogel is gesignaleerd, verschijnen uit alle hoeken van het land geïnteresseerden. Wie in de duinen rondloopt, hoopt daar altijd een Vos te zien of een Ree. De aanwezigheid van zo vele planten en dieren op een klein oppervlak is een grote trekpleister. De duinen bieden ook rust, een tijdloos monument in een hectische wereld. Achter een duintopje ben je weer op jezelf. Als je niet te dicht bij een stad of autoweg bent, hoor je slechts het ruisen der zee en het fluiten van de vogels. Het is een van de weinige plaatsen in Nederland waar mensen dit nog kunnen ervaren.

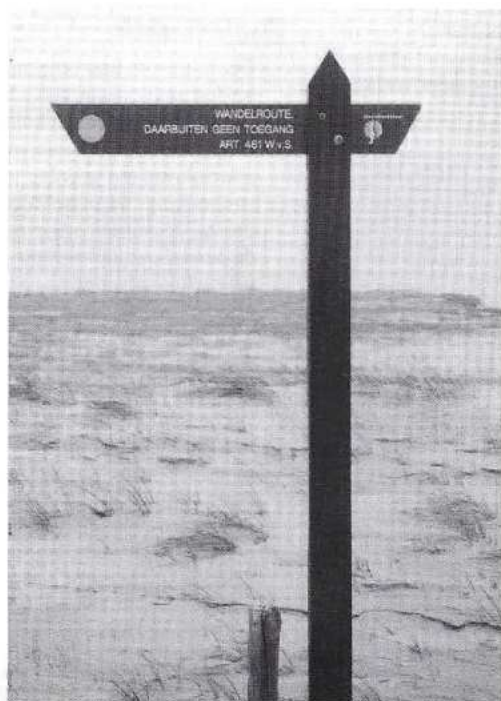
Tenslotte zijn de duinen ook nog eens één van de grootste biologische, ecologische en geologische schoollokalen. De specifieke planten en dieren, steeds weer wisselend omdat het terrein soms nat, soms droog of guur dan wel beschut, zout of zoet, met of zonder kalk is, geven een perfecte kans om ter plaatse wat te leren. Ook de geschiedenis en het ontstaan van het Nederlandse kustlandschap wordt duidelijk als je van de bollenvelden langs de binnenduintrand naar de kustlijn wandelt.

Allerlei groepen

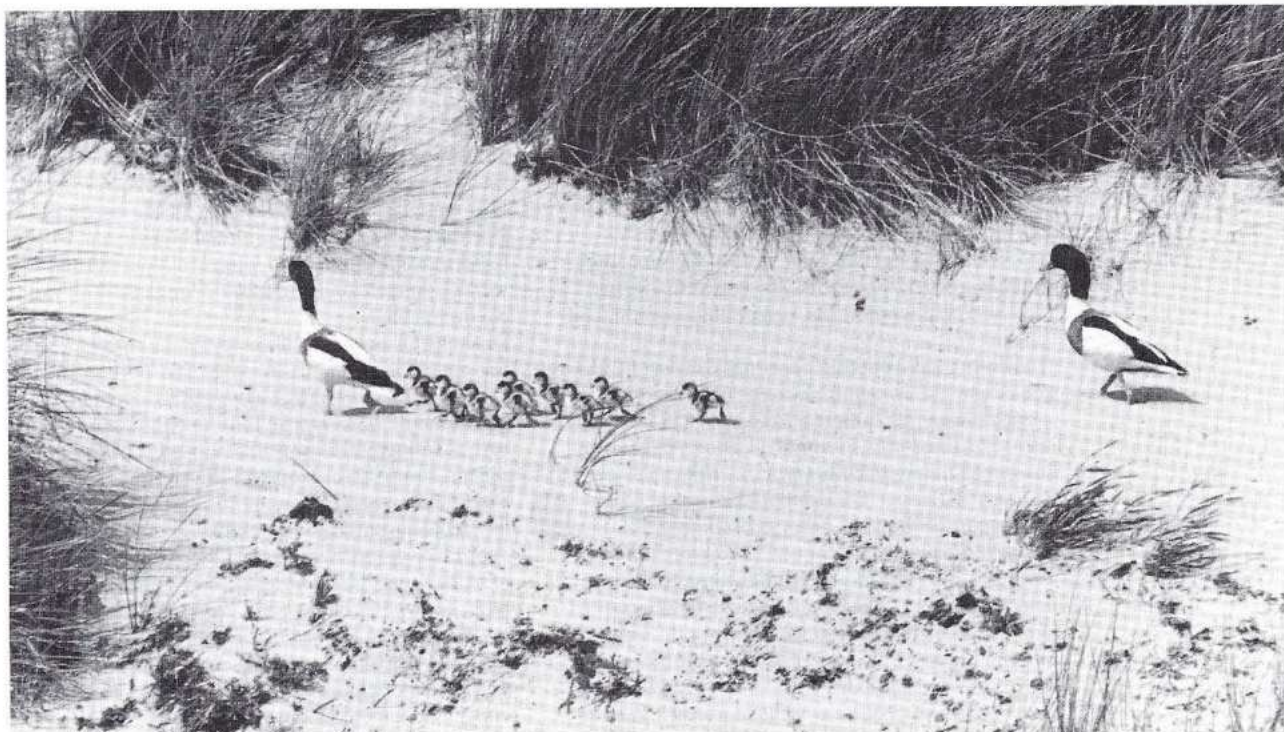
Zoveel moois heeft inderdaad veel mensen getrokken. In het duingebied komen we er nogal wat verschillende tegen: racefietsers, ATB's, toerfietsers, trimmers, picknickers, vogelaars, spelende kinderen, ruiters, golfers, skilopers, zweefvliegers, zonnebaders, jagers, stoere lange-afstands-wandelaars, mensen die de hond uitlaten, moeders met kindwagens enzovoorts. De lijst lijkt bijkans onuitputtelijk.

Helaas blijkt het niet altijd even goed samen te gaan met elkaar of met de natuur. Zo gaat bijvoorbeeld een druk strand moeilijk samen met natuurlijke duinvorming aldaar, hebben toerfietsers last van hun racende collega's, kunnen golfers hun sport alleen maar bedrijven na daarvoor kunstmatige "greens" te hebben aangelegd, veroorzaken jagers veel leed onder de dieren en onrust in het terrein, enzovoorts. Het is vaak het verkeerde gebruik van de duinen of het groate aantal mensen op een kleine, open en kwetsbare plek die problemen veroorzaakt en natuur en beleving ervan bedreigen. Als we dat willen oplossen, zullen we keuzen moeten maken ten aanzien van wat wel en niet kan in een natuurgebied. Belangrijk is wat mensen doen en of het duin daarvoor de geschikte plaats is. Er is, enigszins zwart/wit gesteld, een onderscheid te maken in twee groepen: natuurvriendelijke rekreatie en natuuronvriendelijke rekreatie.

De eerste groep wordt gevormd door bezoekers die zich voornamelijk richten op de natuurlijke kwaliteiten van het duingebied. Zij zullen blijven komen als het er mooi en rustig blijft. Dat is de bedoeling, want van de natuur moet je zo veel als mogelijk kunnen genieten. Hoe meer mensen genieten, des te meer mensen het er over eens zijn dat je voorzichtig moet omgaan met de duinen. Bij deze groep horen ook mensen die niet zozeer in het duingebied komen wandelen of fietsen vanwege de

Ook kwetsbare delen van het duingebied kunnen bezocht worden (foto: Marcel Taal).

Bezoekers die zich richten op de natuurlijke kwaliteit van het duingebied (foto: Cor ten Haaf).

natuurwaarden, maar om bijvoorbeeld het strand te bereiken of omdat er (toevallig) een rustig wandelpad in de duinen ligt. Deze groep gebruikt het duingebied zonder daar veel schade aan toe te brengen. De tweede groep, de natuuronvriendelijke recreatie, onderneemt activiteiten die het duingebied aantasten of hinderlijk zijn voor andere recreanten. Deze groep heeft vooral de ruimte van het duingebied nodig. Zij zullen, als dat nodig is, hun activiteiten naar buiten de duinen moeten verplaatsen. Daar zullen zo mogelijk vervangende voorzieningen moeten worden ingericht. Het schade-aspect, zowel richting natuur als richting andere bezoekers, speelt een belangrijke rol bij het recreatiebeleid in de duinen. Iedereen zal het ermee eens zijn, dat er voor mensen uit de eerste groep die weinig schade veroorzaken de meeste ruimte moet zijn. Dit, en de natuurlijke kwaliteit van het duingebied, was uitgangspunt voor de voorstellen in de visie met betrekking tot recreatie.

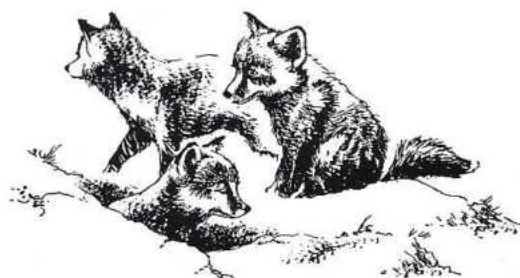
Maatregelen: versterken

Hoe mooier de natuur en hoe specialer die is, des te leuker en prettiger is het om ernaartoe te gaan en daarin rond te wandelen of te fietsen; of gewoon ernaar te kijken vanuit een uitzichtpunt of kijkhut. Slufter is daar een mooi voorbeeld van. De bekendste en grootste van ons land, op Texel, trekt dag in dag uit vele bezoekers. Bijna iedereen komt daar met hetzelfde gevoel van bewondering en respect van terug. Niet zelden waren mensen vergeten hoe rijk de Nederlandse natuur kon zijn. Een nieuwe slufter zal voor vrijwel elke duinbezoeker een aanwinst zijn, juist omdat er zoveel bijzondere natuur is bijgekomen. Aan de andere kant zal er soms wat speciale natuur ingeleverd moeten worden om het de recreanten meer naar de zin te maken. Omdat velen de bossen juist zo'n aardig deel van het duingebied vinden komen in de visie nog relatief veel bossen voor, maar dan wel zoveel mogelijk natuurlijke (loof)bossen.

Wie in het duin loopt hoopt jonge vossen te zien (tekening: Kees Prins).

Een ander goed voorbeeld zijn de begrazingsprojecten. Terwijl de beheerder van het duingebied in de eerste plaats paarden, oerrunderen of schapen inzet om de negatieve effecten van de luchtverontreiniging te bestrijden en de variatie in het duingebied te behouden, genieten veel bezoekers van een ontmoeting met de dieren. De kennismaking met een "kudde" pony's kan vaak het zout in de pap zijn van een duinwandeling. Een glimp opvangen van "echt wild dier" als een Ree of een Vos is natuurlijk nog leuker. Het stoppen van de jacht, waardoor deze dieren minder schuw worden en dus makkelijker te zien zijn, levert hiervoor de voorwaarden.

Als je het over het versterken van de natuurbeleving in het duingebied hebt, dan moet je ook denken aan de informatie-voorziening. Door middel van goede voorlichting en edukatieve projecten in en om het duin hebben mensen de kans meer inzicht in het duinsysteem te krijgen. Wie de natuur en het landschap beter begrijpt, zal er zeker ook meer van gaan genieten. En wie er meer van geniet, zal zich ook meer gaan inzetten voor het beschermen van de natuur, of er op zijn minst meer begrip voor opbrengen wanneer hem gevraagd wordt zich aan bepaalde regeltjes te houden. Vanwege deze, zichzelf versterkende, cirkel heeft natuurvriendelijke recreatie een belangrijke plaats ge-

kregen in de visie. Het uitzetten en aantrekkelijker maken van bepaalde routes (natuurpaden) is een maatregel die daarbij past. Met goede bewegwijzering en kleine attractiepunten (zoals informatiepanelen of een vogelkijkhut) kan al veel bereikt worden. In sommige delen van het duingebied zullen verharde paden vervangen worden door onverharde wandelroutes. Behalve dat dit een veel natuurlijker indruk geeft is dit nodig om de natuur daar écht haar gang te laten gaan. Alleen kleine houten paaltjes ontsieren hier, om aan te geven waar gewandeld mag worden, het verder ongestoorde landschap.

Tenslotte moet zonering genoemd worden als een maatregel die de natuurbeleving versterkt. Op plaatsen waar het optimaal toegepast kan worden, blijkt het steeds een uitmuntend principe: geen gebieden afsluiten, maar het wat moeilijker maken om daar te komen. Dit kan door het aantal ingangen beperkt te houden, meer gebruik te maken van onverharde paden of door een beperktere openstelling (b.v. alleen jaarkarthouders of middels begeleide excursies). Wie diep de natuur in wil gaan en van die rust wil genieten, zal daarvoor de nodige inspanning zeker leveren en er dan ook als een van de weinigen rondlopen.

Een belangrijk onderdeel van een goede zonering is ook de inrichting van de randgebieden. Bij de ingangen van het natuurgebied moeten recreanten opgevangen worden die niet ver het gebied in willen. In deze randgebieden moeten voorzieningen komen (die nu soms midden in het natuurgebied liggen) zoals een koffietent, een trimparcours of een veldje om honden uit te laten.

Een minder populaire maatregel is het heffen van toegangsgelden. Dit is in veel gevallen nodig als (kleine) drempel, maar ook om het onderhoud van bijvoorbeeld fiets- en wandelpaden te kunnen financieren.

Maatregelen: reguleren

Het zou mooi zijn als we met alleen wat sturende maatregelen die de beleving van de natuur versterken, ons doel voor 2020 bereikten. Een aantal vormen van recreatie in het duingebied zal echter via andere maatregelen verminderd of veranderd moeten worden. Op dit moment is er op sommige plaatsen nog sprake van een onverstandig gebruik van

het duingebied. Sanering daarvan is noodzakelijk om de natuur weer kansen te geven.

In de eerste plaats gaat het om evident schadelijke recreatievoorzieningen als golfbanen, racecircuits, pretparken, sportvelden, campings, zomerhuisjes, autostranden, jachtgebieden en zweefvliegvelden. Deze voorzieningen horen niet thuis in een kwetsbaar natuurgebied als de duinen. Voor voorzieningen waar maatschappelijk grote behoefte aan is zullen evenwel vervangende voorzieningen moeten worden aangelegd, bijvoorbeeld langs de rand van het duingebied.

Daarnaast gaat het om activiteiten die soms schadelijk zijn voor de natuur. Zo is de surfsport op veel plaatsen een onschuldige activiteit, maar waar op het strand of vlak voor de kust belangrijke natuurontwikkeling plaatsvindt kan zij veel schade aanrichten door rustverstoring (b.v. van zeehonden). Dit geldt in iets andere mate voor de strandrecreatie. Op plaatsen waar de stranden gebruikt worden door grote groepen vogels om te fourageren of te broeden (zoals op de oostpunt van Schiermonnikoog) zal in het broedseizoen geen toegang kunnen worden verleend. Als er natuurlijke duinvorming langs het strand plaatsvindt zullen mensen zich moeten beperken tot het wandelen langs de vloedlijn en hun handdoek elders moeten neerleggen. Ook het autoverkeer in de duinen zal moeten worden beperkt. Een groot aantal parkeerplaatsen die nu nog midden in het duingebied liggen, zal moeten worden opgeheven of verplaatst naar elders. Daar staat tegenover dat de bereikbaarheid van het strand kan worden verbeterd door openbaar vervoer-verbindingen en het aantrekkelijker maken van fietsverbindingen.

Nieuwe situatie

In 2020 zal in het overgrote deel van het duingebied (80-85%, incl. duinzoom) de recreatie een belangrijke rol spelen. De oppervlakte met natuurvriendelijk recreatie zal afgenomen zijn van zo'n 1.500 ha naar 600 ha. Zo'n 15-20% duingebied is afgesloten ten behoeve van natuurontwikkeling of broedende vogels, maar soms wel via excursies toegankelijk. Dit getal zal schommelen, al naar gelang we binnen of buiten het broedseizoen zitten. Het strand zal voor bijna 85-90% nog steeds onbeperkt toegankelijk zijn.

Een ontmoeting met één van de grote grazers in het duin (foto: Cor ten Haaf).